

Gennemgang af en mobbedefinition

Jeg udarbejdede et forslag til en præcisering af mobningsbegrebet i år 2000, oprindeligt tiltænkt SkoleTjenesten i organisationen Børns Vilkår:

*Mobning er gruppens systematiske
forfølgelse eller udelukkelse af en enkelt person
på et sted, hvor denne person er tvunget til at opholde sig*

Bag hver linje i definitionen ligger en række iagttagelser og overvejelser.

„*Mobning er gruppens ...*“

Et meget vigtigt karakteristikum ved mobning er gruppefænomenet. Mobning handler om udstødelse af en enkeltperson fra et givet fællesskab. Der er tale om en eksklusion fra gruppen. Mobning er et negativt hierarki i

menneskers indbyrdes forhold i den gruppe, hvor de har et tilhørsforhold – f.eks. en skoleklasse.

Når et mobbet barn fortæller om negative begivenheder, benytter det ofte flertalsbetegnelser som f.eks. „De holdt mig udenfor“, „Ingen ville lege med mig“ og „de vil ikke have mig med“.

Det mobbede barn oplever, at gruppen vender ham eller hende ryggen – og det føles uoverskueligt at tage kampen op.

I en mobbeklasse opstår et mønster, hvor alle indtager deres rolle, og det står derfor hurtigt klart for alle, hvem der er udelukket. I særlig hårdt ramte klasser bliver de mobbede nogle gange pariaer, ingen vil lege med, heller ikke de børn, som faktisk ikke har modviljen, men som er bange for, at de identificeres med ofrene. Mobbemønstret forstærkes dermed.

Gruppens mønstre bestemmer rollefordelingen, og det er derfor vigtigt at medtage gruppefænomenet i definitionen.

Man kan med andre ord også sige, at mobningen lever af og i gruppen. Det betyder, at en negativ handling fra elev „A“ mod elev „B“ godt kan være et groft overgreb – men ikke nødvendigvis mobning, hvis gruppemønstret mangler. For at handlingen kan kategoriseres som mobning, kræver det, at overgrebet har sin „historie“ i rollernes indbyrdes forhold. Denne sondring er nødvendig for at matche handlingen med den mest effektive intervention.

„... systematiske ...“

Ordet systematik betyder *læren om systemer* – og system betyder *et hele af indbyrdes forbundne genstande*. Ordets etymologi peger på, hvorfor det er medtaget i mobbedefinitionen. Når flerheden af negative konkrete handlinger indbyrdes hænger sammen som i en kæde, er der ikke længere tale om enkeltbegivenheder løsrevet fra en sammenhæng, men om handlinger med en fællesnævner.

Det er hovedsagelig systematikken, der adskiller mobning fra det nærliggende drilleri. Mobningen er gentagne udstødelseshandlinger, der til sidst tegner et fast mønster – en „kæde“ af handlinger, der har stået på hen over en given periode. De mange enkeltstående negative situationer er indbyrdes forbundet af mobningen. Gruppefænomenet som kendetegn for mobning er vigtigt at slå fast for at forstå, i hvilken sammenhæng

enkeltstående episoder skal ses. Det betyder også, at voksne skal være opmærksomme på, at de ofte kun ser „toppen af isbjerget“.

„... forfølgelse eller udelukkelse ...“

Sætningen her konkretiserer mobningens negative handlinger i to hovedformer: Forfølgelse er den aktive, direkte og synlige form. Udelukkelse er den passive, indirekte og usynlige form for mobning.

„Forfølgelse“ er de hårde ord, der falder højlydt, men det er også den fysiske mobning med slag og spark og riv. I bogstaveligste forstand er det også, når horden forfølger offeret i skolegården eller på gangene. En typisk beskrevet mobbescene fra ældre tider er drengen i korte bukser, der piler hen over skolegården med en hujende drengegruppe efter sig, for nu skal han have buksevand.

Men ikke al mobning er så synlig. Noget mobning er en mere usynlig form for udelukkelse. Der er mobbeformer uden ord. Tavshed er et velkendt mobberedskab. At blive ignoreret og forbigået gang på gang af klassekammeraterne er også mobning. Den „usynlige“ form for mobning spiller på de psykiske tangenter og har ofte sin helt egen „kode“, som kun de involverede forstår. „Koden“ kan være en indirekte hentydning til en bestemt situation eller udtrykke en negativ beskrivelse af den udstødte.

Når det er nødvendigt at slå disse to hovedformer fast i en mobbedefinition, er det især for ikke at glemme udelukkelsesmobningen. Den kan være så indirekte, at de voksne ikke bemærker den, medmindre de er bevidste om det.

„... af en enkelt person ...“

Mobning er begivenheder, der udstøder en enkelt person fra gruppen. Passussen indikerer asymmetrien i styrkeforholdet. Asymmetri opfattes her som gruppen over for enkeltpersonen. Ud fra en mere psykologisk synsvinkel forstås asymmetrien i forhold til en „stærk“ person over for en person i en „svag“ position. Når jeg ikke nævner asymmetrien direkte i definitionen, er det, fordi jeg finder, at asymmetri også kan være konsekvensen og ikke nødvendigvis præmissen for mobningen.

„... på et sted, hvor denne person er tvunget til at opholde sig“

Denne formulering i en mobbedefinition er ny. Den er vigtig, for det er ikke tilfældigt, hvor mobningen udspiller sig, og det er heller ikke tilfældigt, at Nudansk Ordbog forbinder mobning med „skolebørn“. Den systematiske gruppeudelukkelse sker primært i sociale sammenhænge, hvor barnet ikke kan trække sig, og den sker især i ufrivillige gruppeselskaber – i den betydning, at den mobbede ikke selv har valgt de enkelte gruppemedlemmer.

Ordet tvunget i definitionen er fremhævet, fordi tvangen er relativ. Børn SKAL ikke gå i skole, da der kun er undervisningspligt og ikke skolepligt, men det er jo en sondring, som kun er interessant i voksnes hoveder. Tvangsmomentet understreges ligeledes ved, at en del mobning sker i klasseværelset – hvorfra man jo ikke stikker af. Børnerådets 5.-klasse-undersøgelse fra 1999 viser, at de fleste mobbede børn satte klasseværelset som „topscorer“ – som det mest hyppige mobbested. Undersøgelsen bekræftes i Børnerådets mobbeundersøgelse i danske 7.-klasser fra år 2003 (alle de undersøgelser fra Børnerådet jeg refererer til, kan læses på www.boerneraadet.dk).

I første omgang blev vi i Børnerådets sekretariat forbavsede over resultatet. Som mange andre voksne anså vi mobning for et skolegårdsfænomen. Skolegården kom dog også ind på en andenplads i undersøgelsen – men 47 procent af de adspurgte 5.-klassebørn satte klasseværelset på som nummer et („Om venskab, drilleri og mobning“, panelrapport fra Børnerådet – hele undersøgelsen kan læses på www.boerneraadet.dk):

Hvor foregår drilleri og mobning?

Klasseværelset	47%
Lige uden for klasseværelset	23%
På trappen	7%
I skolegården	43%
På vej til skole	15%

Ved nærmere eftertanke er det ikke så underligt, at klasseværelset er et yndet mobbested. Det er netop vanskeligt for eleven at trække sig fra klasseværelset, hvor man enten venter på en lærer, eller hvor undervisningen

er i gang. Samtidig er klasseværelset gruppens base og netop det sted, hvor man søger ly for resten af skolens elever og larm. Det er sårbart at blive udstødt i sin base, og omvendt er det modigt at turde mobbe andre det sted, hvor gruppen hører til.

Blandt voksne finder der tilsyneladende også megen mobning sted på steder, aktørerne ikke kan forlade. Fra fængsler kendes stærk kontra svag fange-problematikken, og i militærmiljøet findes eksempler på, hvordan mobning udvikler sig til at fungere som sociale optagelsesritualer. I midten af 1990'erne gik auditørkorpset (forsvarets jurister) ind i den såkaldte „Grønnedalsag“, hvor danske værnepligtige på den øde base i Vestgrønland udsatte hinanden for voldelige og grænseoverskridende „manddomsprøver“. Nye rekrutter måtte bl.a. finde sig i tvangsfodring, ureglementerede stroppeture om natten, afklipning af hår og ydmygende seancer, hvor de unge mænd skulle agere samleje med hinanden. De værnepligtige, som nægtede at deltage, eller som ikke bestod prøverne, blev forment adgang til lejrens sociale liv i de i øvrigt meget isolerede omgivelser (se artikel fra Politiken 3. juli, 1995, på modsatte side).